

Forelesning # 2 i ECON 1310:

Arbeidsmarkedet og konjunkturer

Anders Grøn Kjelsrud

26.8.2013

Praktisk informasjon

Kontaktstudenter:

- ▶ Marie: *mariestorkli@gmail.com*
- ▶ Steffen: *steffen.m.kristiansen@gmail.com*

Googlegruppe (**Ikke** pensum, men et nyttig diskusjonsforum for å få mer ut av faget.)

Neste uke: Oppgaveverksted

Oversikt

1. Hovedstørrelser fra arbeidsmarkedet (kort)
2. Vekst og konjunkturer
 - ▶ Hva er forskjellen?
 - ▶ Litt om noen teorier
 - ▶ Forholdet til arbeidsmarkedet
3. Start på enkle Keynes-modeller

Pensum for denne forelesningen

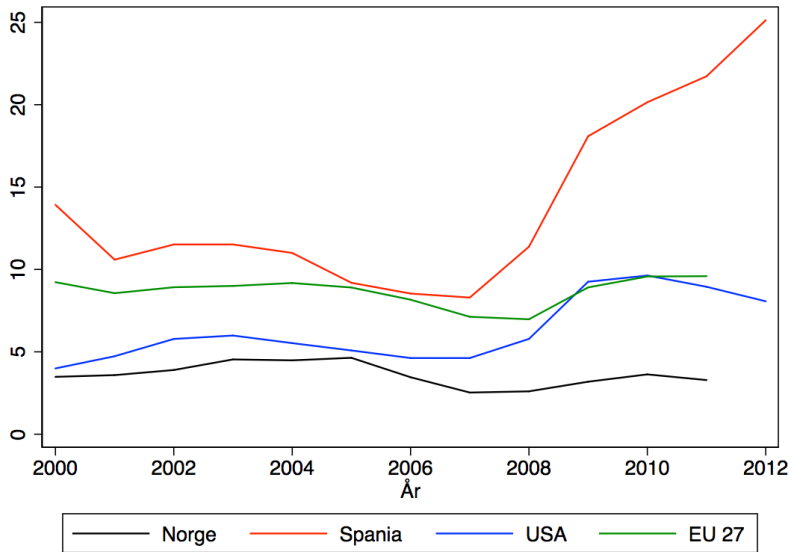
- ▶ Forelesningsnotat (Holden) # 2 og 3
- ▶ Kapittel 3 i læreboka (Blanchard, Amighini og Giavazzi (2010, 2013): *Macroeconomics: A European Perspective*)

Sysselsatte, arbeidsledige og arbeidsstyrken

- ▶ Sysselsatte (L) = Personer i arbeid
- ▶ Arbeidsledige (U) = Uten jobb, men på utkikk
- ▶ Arbeidsstyrken (N) = Sysselsatte + Arbeidsledige

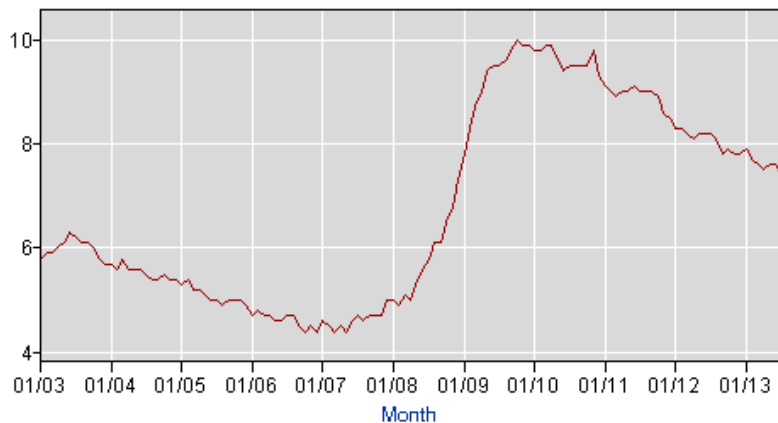
Dermed er arbeidsledighetsraten $(u) = \frac{U}{L+U} = \frac{U}{N}$

Arbeidsledighet i noen land

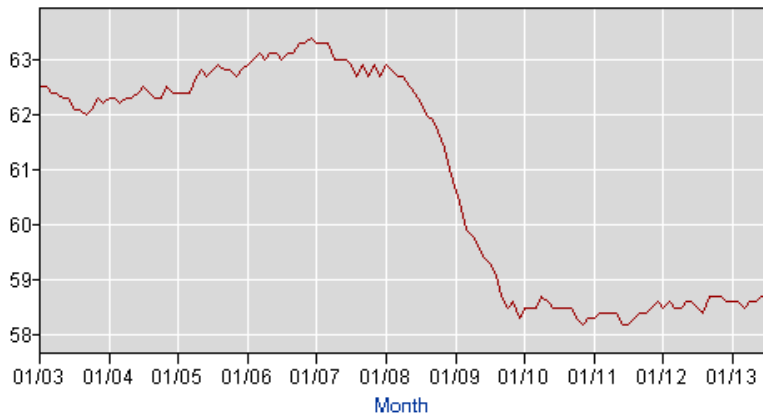
Kilde: OECD

Arbeidsledighet USA

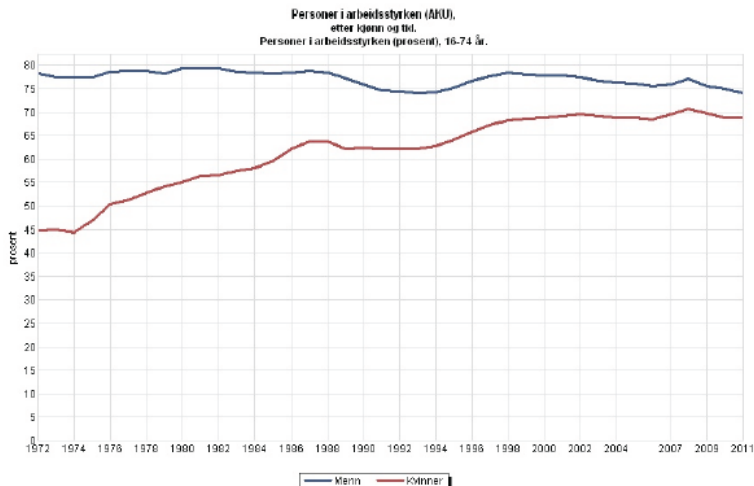
Kilde: Bureau of Labor Statistics

Sysselsatte som andel av befolkningen (over 15 år) USA

Kilde: Bureau of Labor Statistics

Personer i arbeidsstyrken Norge, kjønn

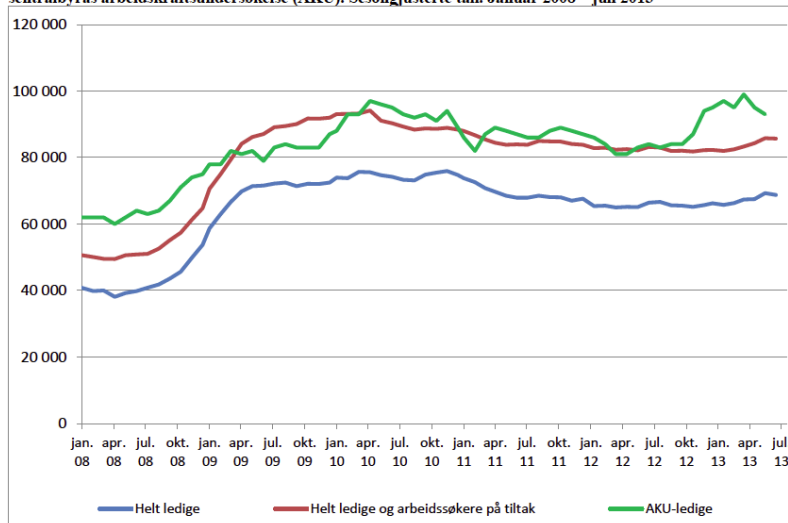
To mål på antall ledige

- ▶ Arbeidskraftsundersøkelsen, AKU (SSB): Intervjubasert (ringer rundt til 24 000 per kvartal)
- ▶ Registrert ledige (NAV): Meldt til arbeidskontorene (arbeidssøkende)

Fordi ikke alle melder seg til kontorene er gjerne AKU høyere enn den registrerte ledigheten

Arbeidsledige Norge

Figur 1. Utviklingen i antallet registrerte helt arbeidsledige, bruttoledigheten og arbeidsledige ifølge Statistisk sentralbyrås arbeidskraftsundersøkelse (AKU). Sesongjusterte tall. Januar 2008 – juli 2013

Kilde: NAV og SSB

Kilde: NAV

Mer detaljert om AKU

- ▶ **Sysselsatte:** Personer i alderen 15–74 år som utførte inntektsgivende arbeid i minst en time i løpet av undersøkelsesuken, eller var fraværende grunnet sykdom, ferie, verneplikt eller lønnet permisjon
- ▶ **Arbeidsledige:** Personer uten inntektsgivende arbeid som har forsøkt å skaffe seg en jobb de siste 4 ukene, og som kunne ha påtatt seg arbeid i løpet av 2 uker etter intervjuet er foretatt
- ▶ **Arbeidsstyrken:** De “yrkesaktive” er summen av sysselsatte og ledige
- ▶ **Yrkesprosenten:** Andelen av alle personer i alderen 15–74 år, som er i arbeidsstyrken. De som faller på utsiden av arbeidsstyrken (hverken sysselsatte eller arbeidsledige) er for eksempel de uføre og hjemmeværende

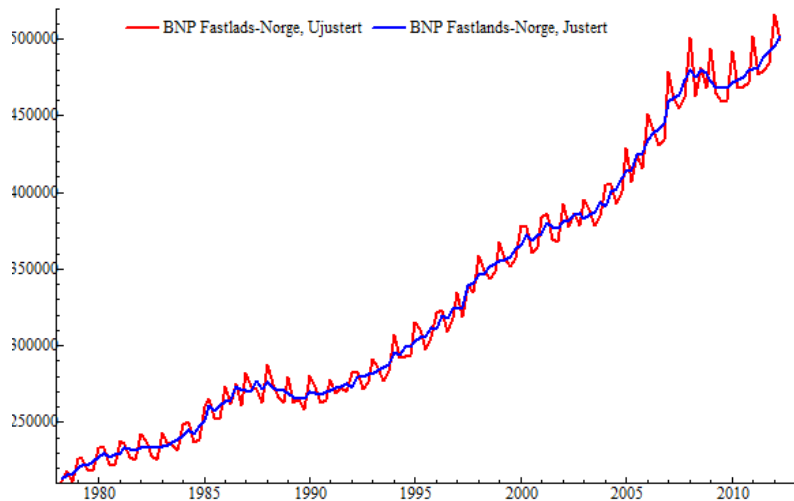
Mer om statistikkgrunlaget finnes her <http://www.ssb.no/aku/om.html>

Konjunkturer

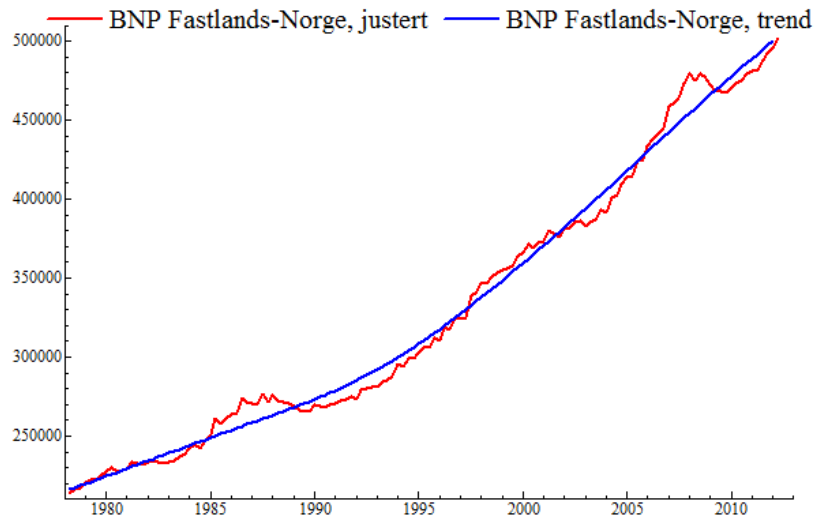
Forskjellen mellom vekst, konjunkturer og sesongvariasjon

- ▶ Vekst: Langsiktig utvikling i BNP (trend)
- ▶ Konjunkturer: Kortsiktige fluktuasjoner rundt trend
- ▶ Sesongvariasjon: Sesongvariasjon i BNP innen et år

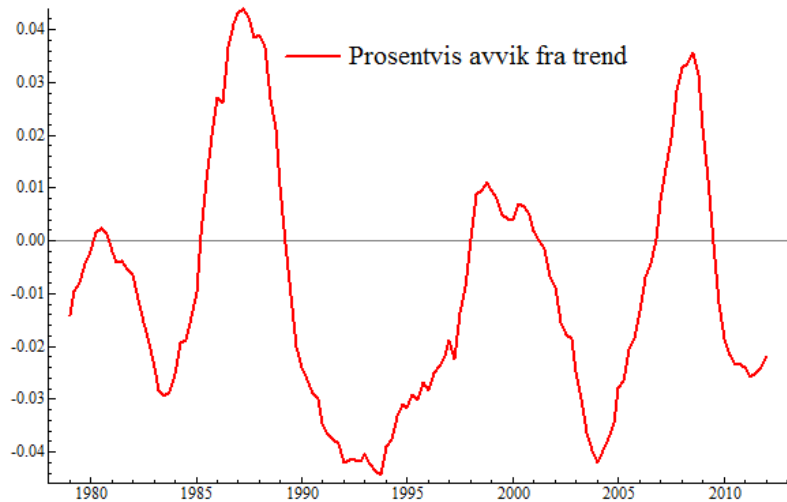
BNP fastlands-Norge (2009-priser): Ikke-sesongjustert vs. sesongjustert

BNP fastlands-Norge: Trend og faktisk serie

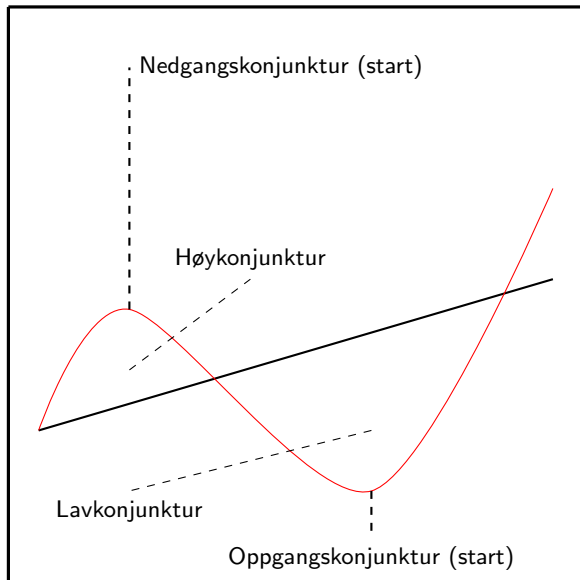
Konjunkturforløpet

Høy-, lav-, nedgangs- og oppgangskonjunktur

- ▶ Lavkonjunktur: BNP-*nivå* under trend-*nivå*
- ▶ Høykonjunktur: BNP-*nivå* over trend-*nivå*
- ▶ Nedgangskonjunktur: BNP-*vekst* lavere enn trend-*vekst*
- ▶ Oppgangskonjunktur: BNP-*vekst* høyere enn trend-*vekst*

Konjunkturfaser

Hva driver veksten og konjunktorene?

- ▶ Ulike teorier for hva som driver utviklingen i BNP på lang sikt (vekst) og kort sikt (konjunktorene)

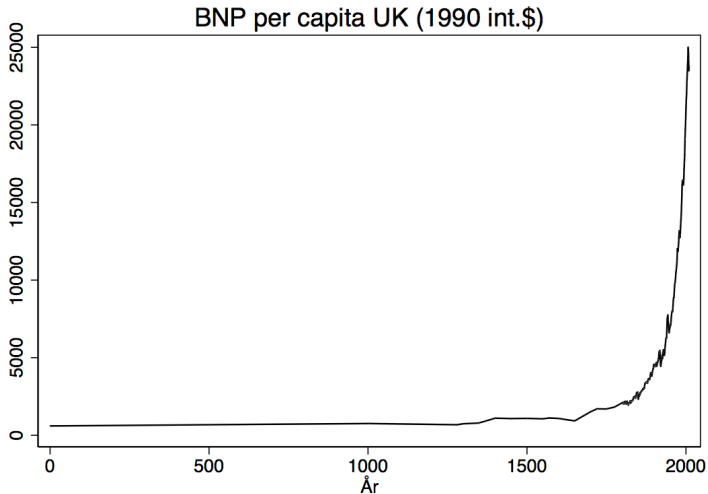
Enkle teorier for økonomisk vekst

Hva sier økonomisk teori om hva som driver økonomisk vekst?

- ▶ Arbeidskraft (både antall timer og økt kvalitet)
- ▶ Fast realkapital (bygninger, maskiner etc.)
- ▶ Teknologiske fremskritt (dampmaskin, bil, internett)

Typiske faktorer som påvirker *tilbudet* av varer

BNP (langt) historisk perspektiv, UK

Kilde: Maddison

Hva med konjunktorene?

Flere ulike teorier for hva som driver konjunktorene:

- ▶ **Keynesiansk teori:** Etterspørselsdrevet (tilbudet tilpasser seg automatisk/ledig kapasitet). Dette betyr at enhver lavkonjunktur fører til sløst med ressurser, ettersom maskiner ikke benyttes og arbeidskraften går ledig. Rolle for økonomisk politikk: Stor (dette kommer vi tilbake til)
- ▶ **Realkonjunkturteori:** Bruker modell for økonomisk vekst til å forklare konjunkturer. Altså: Konjunktorene er drevet av forhold på tilbudssiden, og er et utfall av en "optimal tilpasning". Rolle for økonomisk politikk: Ingen, dette er en optimal tilpasning
- ▶ **Monetaristisk teori:** Etterspørselsdrevet, lavkonjunkturer er sløst med ressurser, men ingen rolle for økonomisk politikk

I dette kurset vil vi fokusere på Keynesianske modeller. (*Oppkalt etter den britiske økonomen John Maynard Keynes*).

Realkonjunkturteori og senere utvikling

- ▶ Stor oppmerksomhet siden 80-tallet
- ▶ Nobels minnepris til Finn Kydland og Edward Prescott i 2004
- ▶ Uenigheter mellom forskere har ført til utviklingen av Ny-Keynesianske modeller, som på mange måter ligner på realkonjunkturmodeller, MEN: økonomisk politikk er ikke irrelevant (spesielt ikke pengepolitikken)
- ▶ Ny-Keynesianske modeller har hatt stor innflytelse både i forskning og økonomisk politikk de siste årene

Men.....

Finanskrisen har ført til en stor debatt om relevansen av disse modellene ettersom de hadde lite å si om krisen før den kom og hvordan den burde håndteres. ALTSÅ: Spennende å studere makroøkonomi i disse dager

Hva sier keynesiansk teori om konjunktorene?

- ▶ På kort sikt drives fluktuasjoner (endringer) i BNP av sjokk (økning/reduksjon) i etterspørselsforhold:
 - ▶ Konsum (hva dere bruker på mat, leilighet, klær)
 - ▶ Eksport (hva andre land vil kjøpe av oss)
 - ▶ Offentlige investeringer (veier, skoler)
 - ▶ Investeringer (nye boliger, maskiner)
- ▶ Sterk tro på stabiliseringspolitikk; det offentlige har en viktig rolle mtp. stabilisering av BNP

Økonomisk politikk I

Kan deles opp i *Pengepolitikk* (Sentralbanken) og *Finanspolitikk* (Finansdepartementet)

- ▶ **Pengepolitikk:** Renta (i), valutaintervensjoner (brukt i Norge tidligere, ikke nå) eller (som nylig har fått relevans), såkalte kvantitative lettelser
- ▶ **Finanspolitikk:** Offentlig kjøp av varer og tjenester (G), samt skatte- og avgiftspolitikken (T)

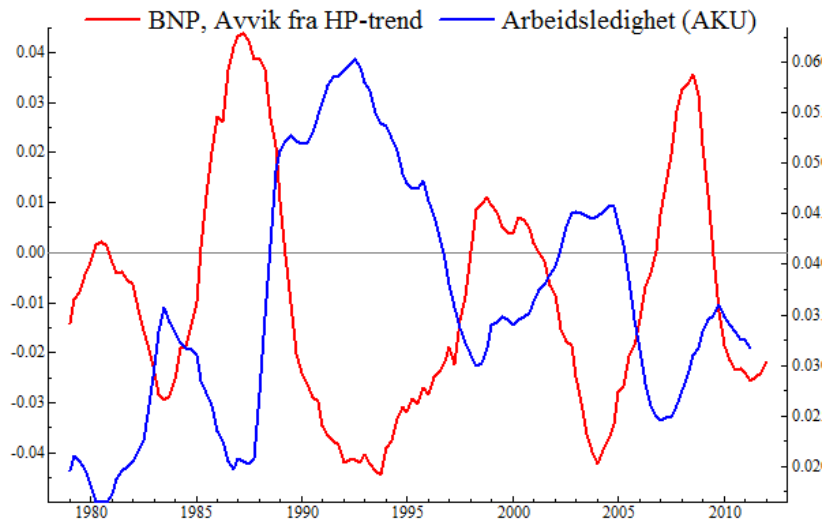
Økonomisk politikk II

- ▶ *Ekspansiv* finanspolitikk er når enten i) skattene- eller avgiftene reduseres eller ii) utgiftene øker
- ▶ *Kontraktiv* finanspolitikk er når det motsatte skjer, altså enten at i) skattene- eller avgiftene økes eller ii) utgiftene reduseres

Hvordan påvirker konjunktorene arbeidsmarkedet?

- ▶ Ved et positivt sjokk i for eksempel offentlig kjøp av varer og tjenester (ekspansiv finanspolitikk), så øker produksjonen og dermed behovet for arbeidskraft
- ▶ Dette betyr at arbeidsledighet reduseres
- ▶ Altså: Modellen indikerer at myndighetene kan påvirke arbeidsledigheten gjennom finanspolitikken (det var nettopp derfor mange land brukte mye penger under finanskrisen)

Konjunkturforløp og ledighet

Forholdet mellom tilbud og etterspørsel på lang sikt I

Så langt:

- ▶ Konjunktorene drives av kortsiktige fluktasjoner på etterspørselssiden
- ▶ På lang sikt (vekst), er tilbudssiden viktigst

Forholdet mellom tilbud og etterspørsel på lang sikt II

- ▶ Tilbud lik etterspørsel
- ▶ Produksjon bestemmes av tilbud
- ▶ På lang sikt bestemmes derfor arbeidsledigheten av produksjonskapasiteten i økonomien
- ▶ Altså: Økonomisk politikk kan bidra til kortsiktig stabilisering, men på lang sikt vil produksjonskapasiteten bestemmes av forhold på tilbudssiden (teknologisk fremgang, humankapital, arbeidsstokken, kapitalbeholdning)

Kort, mellomlang og lang sikt

- ▶ Kort sikt: 0–3 år: Konjunkturer og rom for stabiliseringspolitikk
- ▶ Mellomlang sikt: 5–10 år
- ▶ Lang sikt: 10–50 år: Økonomisk vekst, lite rom for å bruke penge- eller finanspolitikken i en slik tidshorisont

Nå: En økonomisk modell

Hva er en økonomisk modell?

- ▶ En matematisk fremstilling av mekanismer i økonomien
- ▶ Verden er kompleks → Må gjøre forenklinger

Hvorfor bruke matematiske modeller?

- ▶ Til hjelp for å tenke strukturert
- ▶ Gitt modellen, kan vi bruke *deduksjon* til å finne prediksjoner

Test av relevans: Generere testbare hypoteser som kan konfronteres med data (økonometri)

Endogene og eksogene variabler

- ▶ Eksogene variabler: verdien bestemt *utenfor* modellen
- ▶ Endogene variabler: verdien bestemt *i* modellen

Eksogene variabler \implies Modell \implies Endogene variabler

Noen spørsmål i dette kurset

- ▶ Hva skjer med BNP, konsum, investeringer, skattene, handelsbalansen, sparing (privat, offentlig og total) og budsjettbalansen om vi skulle få et stort fall i eksporten?
- ▶ Kan myndighetene gripe inn for å stabilisere BNP? Om de gjør det, hvilke implikasjoner har det for andre deler av økonomien?

For å analysere disse problemstillingene, er det veldig nyttig å bruke en matematisk modell